

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

December 1975

*Lær af fortiden – Lev i nutiden
Virk for fremtiden*

Nr. 199-34. årgang

Børglum Kloster

»Det gamle Børglum-Kloster, hvor engang Kirkemagt raadede mere end Kongen selv i eget Rige, er nu Herresæde. Proprietair Rotbøll, dets Besidder, havde venligst indbudt mig til at være der i nogen Tid for at beseje Egnen og maaskee blive Vidne til en af Vesterhavets Storme.« – H. C. Andersen.

Litografi, Richardt og Becker (Det kgl. Bibliotek)

**Medlemsblad for
Dansk Slægtsgaardsforening**

oprettet 5. juli 1941

Redaktion:

Hans Hviid, Fåredammen 11, 5300 Kerteminde,
tlf. (09) 32 14 61.

**Kasserer, sekretær og
annonceekspedition:**

Fru Inger Hansen, Gassehaven 56, 2840 Holte,
tlf. (02) 80 25 37. Postgiro nr. 8 083 142.

Slægtsgaardsarkivet:

Adresse: H. C. Andersens Boulevard 4 (2. sal t. v.),
1553 København V, tlf. (01) 11 67 20.
Ledere: Arkivarerne P. K. Hofmansen og Annalise
Alstrøm, tlf. (01) ØBRO 95 64. (Træffes på arkivet
tirsdag og onsdag kl. 14–16 el. efter aftale).

Foreningens revision:

Statsautoriseret revisor Kr. Foged, Rosenvængets
Sideallé 8, 2100 København Ø, tlf. (01) ØBRO 30 og
(01) ØBRO 50 00.

Landsbestyrelsen:

LANDSFORMAND: Gårdejer Chr. R. Christensen, (R)
Badstrup, 5484 Uggerslev, tlf. (09) 85 11 49.
Næstformand: Gårdejer Einer Petersen, Kikhavn, 3390
Hundested, tlf. (03) 33 71 49.
Gårdejer Jens Skau, (R) Nygård, 6533 Øster Lindet,
tlf. (04) 84 62 03.
Gårdejer Jørgen Skoven, »Skoven«, Asdal,
9850 Hirtshals, tlf. (08) 97 11 66.
Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, 5350 Rynkeby,
tlf. (09) 39 13 17. Formand for bladudvalget.
Hofjægermester Cederfeld de Simonsen, Erholm,
5560 Årup, tlf. (09) 43 10 91 (helst kl. 9–10).
Gårdejer Børge K. Fjordside, Skjalstrup, 7570 Vemb,
tlf. (07) 88 40 94.
Gårdejer Jens Bligaard, Oddense, 7861 Balling,
tlf. (07) 58 10 11.
Gårdejer Harald Poulsen, Aspegård, 3752 Østerlars,
tlf. (03) 99 80 30, – sommer (03) 99 52 11.
Gårdejer N. Sehested, Holmstol, 8883 Gjern,
tlf. (06) 87 50 19.
Gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, 8991 Spentrup,
tlf. (06) 47 70 87.
Gårdejer Holger Buch Juul, Jærgaarden, Høllund,
7100 Vejle, tlf. (05) 86 50 21.
Gårdejer Erik Strange, Øverup, 4800 Nykøbing F.,
tlf. (03) 83 92 12. Formand for arkivudvalget.
Gårdejer Jens P. Petersen, Farendløse, 4100 Ringsted,
tlf. (03) 64 00 24.
Gårdejer Peder Møller Frifelt, Frifeltgaard, 6870 Ølgod,
tlf. (05) 24 30 87.

(De tre førstnævnte udgør landsbestyrelsens forretnings-
udvalg.)

Leder

Ved Slægtsgaardsforeningens bestyrelsesmøde i
København 23. oktober udtalte formanden, Chr.
R. Christensen, bl. a. følgende:

Vi har i dette efterår oplevet en række begiven-
heder, som oprører mig stærkt. Jeg tænker på de
blokader, der forhindrer folk i at gå i deres lov-
lige ærinde på offentlig vej til eller fra deres ar-
bejde. Jeg synes, det er helt ufatteligt og utilbør-
ligt man griber ind i folks grundlovhjemlede ret-
tigheder på denne måde, og jeg håber, der bliver
sat en alvorlig stopper for den slags adfærd. Ellers
kommer vi ud i helt utålelige forhold, som sam-
fundet ikke bør og ikke kan tolerere.

Også ude i den store verden har der været uro.
Man har fordømt forholdene i Spanien, og jeg er
enig heri. Men jeg er helt uenig i den ensidighed
hvormed bl. a. Danmark har gjort det.

Man fordømmer dødsdommene, men man taler
ikke om drabene på de spanske politifolk, som
kun har gjort deres pligt. Man taler om de døds-
dømte morderes slægtninge, men man taler kun
så småt om de dræbte politifolks efterlevende.

Man taler om dødsdommene i Spanien, men
man taler ikke om de langt flere dødsdomme i
Østlandene, til trods for at mange af dem er fæl-
det for langt mindre forseelser og til trods for, at
disse dødsdomme utvivlsomt overstiger de span-
ske manglefold.

Man taler heller ikke om de hundreder af men-
nesker, der i årenes løb er nedskudt ved Berlin-
muren til trods for at deres eneste forbrydelse be-
står i, at de med livet som indsats har prøvet at
flygte ud til den frihed, vi andre i hvert fald hidtil
har betragtet som en selvfølge.

Man taler heller ikke om de mange gidseldra-
maer, der finder sted. Folk, der absolut intet har
bedrevet, tages til fange og holdes i uvished i
månedsviis eller dræbes. Vi er ved at komme ud
i en terror, som så afgjort må fordømmes.

Hvor er Anker Jørgensen henne, og hvor er
K. B. Andersen henne, når man drøfter den slags
ting?

Jeg synes, Danmark har spillet en ynkelig rolle
i en lang række af disse sager.

Det næste nr.

er et jubilæumsnummer – nemlig nr. 200 – og
det syntes redaktion og bladudvalg skulle marke-
res.

Til den ende vil næste nr. for det første blive ud-
videt med fire sider, skænket som en gave til for-
eningen af vort trykkeri, Andelsbogtrykkeriet i
Odense. Redaktionen ligger allerede med værdi-
fuldt stof, men appellerer alligevel til sine trofaste
medarbejdere, som vi gerne ser repræsenteret i
det nr. Derfor fat pennen og kom med et bidrag –
stort eller lille – som en hilsen til bladet – altså
velkommen og på forhånd tak.

Red.

Kirken den er et gammelt hus

»Nu er vi oppe i Jylland, helt oven for Vildmosen; vi kunne høre Vestervovov, høre hvor det ruller, det er ganske nærved; men foran os løfter sig en stor sandhøjde, den har vi længe set, og vi kjøre endnu hen imod den. Oppe på sandhøjen ligger en stor gammel gård, det er Børglum Kloster, den største fløj er endnu kirken«. Sådan begynder H. C. Andersens historie: »Bispen på Børglum og hans Frænde«. Det er nok ikke mange bygninger i vort land der har en så imponerende beliggenhed som *Børglum Kloster*. Oppe på sin bakke omgivet af det lavtliggende sletteland troner de gamle klosterbygninger med den mægtige domkirke for Vendelbo stift og minder om, at stedet engang var landsdelens kulturcentrum, og Børglum var i middelalderen et navn der havde klangviden om. Man ved, at der før klosterets tid har ligget en kongsgård heroppe, om den har ligget på bakken, kan man ikke sige, men betragter man gamle borge og voldanlæg rundt om i landet, taler sandsynligheden for, at Knud den Helliges kongsgård netop lå her oppe på bakken. Det var heroppe på Børglum Kongsgård, at Knud den Hellige opholdt sig i 1086 efter sit mislykkede forsøg på et vikingetogt til England, og hvorfra han måtte flygte, en flugt der endte med, at han den 10. juli samme år blev dræbt i Sct. Albani kirke i Odense.

Bispens kirke

På Svend Estridsens tid var der foruden bispesædet i Slesvig kun et bispesæde i Jylland, nemlig i Ribe. Desuden fandtes der på øerne bispesæder i Odense og Roskilde. Ærkebispesædet var dog stadig hos biskoppen over Hamburg-Bremen.

Omkring år 1060 skete der imidlertid en ændring i dette forhold, idet Ribe stift blev delt i fire stifter, nemlig foruden Ribe stift i Århus, Viborg og Vendsyssel stifter. Vendsyssel stift blev et meget stort stift, idet det kom til at omfatte al land nord for Limfjorden. Da Vestervig på dette tidspunkt var det store handelscentrum, var det naturligt, at det blev Sct. Thøgers kirke i Vestervig, der blev stiftets første bispesæde. Det er ikke meget, de gamle kilder beretter fra denne tid, men man ved, at Vestervig var bispesæde i 1134, da biskop Kjeld, der faldt i slaget ved Fodevig 1134 bliver omtalt som biskop af Vestervig. Næste gang kilderne fortæller noget om biskoppen heroppe fra er i 1139. Da hedder han Self og benævnes som biskop af Børglum. Altså må bispesædet være flyttet fra Vestervig til Børglum mellem 1134 og 1139, men hvorfor det blev flyttet, og hvorfor

det blev Børglum, ja, det må foreløbig forblive en gåde.

At der har været en kirke i Børglum, da man flyttede bispesædet herop, ja det er klart, men hvordan så denne kirke ud, hvem har bygget den og hvornår? Ja, det får vi sikkert heller ikke svar på. Var denne kirke en kirke der lå til kongsgården, eller har den nuværende kirke allerede været færdig i en eller anden form. Da den kirke vi ser på klosterbakken i dag har gennemgået så mange ombygninger og restaureringer, er det helt umuligt at sige nøjagtigt, hvordan den oprindelige kirke har set ud. Måske er kirken allerede påbegyndt under Knud den Hellige. Mange af de sokkelrester man gennem tiderne har fundet omkring kirken kan godt vise derhen. Det er også interessant at sammenligne Børglum Domkirke med de to kendte Knudskirker, nemlig kirkerne i Odense og Lund. Begge disse kirker har i deres grundplan meget tilfælles med Børglum. Alle tre har det meget storslået anlagte østparti, og i deres ældste form har både Odense og Lundkirken det meget korte skib bygget op over et kvadratsystem. Det måtte vel også være naturligt, om Knud den Hellige har ønsket at lægge navn til en domkirke af dette format i nærheden af sin kongsgård og gøre Børglum til et kulturcentrum for det nye store Vendelbo stift.

Den Romanske stil

Hvem der end har bygget den første kirke heroppe så er det sikkert, at den er bygget i den såkaldte romanske stil, en betegnelse som kunsthistorikerne i det 19. århundrede har hæftet på denne middelalderlige byggemåde. Den kom til Danmark sydfra især fra Rhinegnene med deres mange klostre og kirker og har været forbillede for langt størstedelen af vore gamle landsbykirker. Det var enkel og solid byggemetode, der var betinget af de forhåndenværende materialer såsom granit og frådsten, materialer som ikke krævede nogen særlig forbehandling. Det er også karakteristisk for kirkerne fra denne tid, at de er meget enkle i deres udformning med kraftige mure, små vinduer og døre, så man ikke svækkede murens bæreevne. Man havde endnu ikke lært den teknik at bygge hvælv, derfor ser man i disse gamle landsbykirker meget ofte bræddeløfter. Hvor kirken er overhvælvet, er det senere ombygning, ligesom man også i de fleste kirker har fået større vinduer. Men på dette tidspunkt havde romerne allerede længe været i stand til at bygge betydeligt

større bygningsværker bl. a. de såkaldte »Basilikaer«. Det var lange høje bygninger der bl. a. brugtes til torvehandel, retshandlinger og børser. De var indrettet med et højt midthus med små vinduer øverst oppe og nedenunder søjler mellem hvilke man kom ind i de lavere og smallere sidehaller. I den ene ende af bygningen var der en halvrunder udbygning, hvor dommeren f. eks. havde sit sæde. Det er denne bygningsform der går igen i vore domkirker og store landsbykirker.

Præmonstratenserne

Det var denne munkeorden der mere end nogen anden kom til at præge livet i og omkring Børglum Domkirke fra begyndelsen af 1200-tallet og frem til reformationen. Hvornår munkene er kommet til Børglum, kan vi ikke sige med sikkerhed, men vi ved, at ordenen i 1215 af Paven fik tilladelse til at flytte deres kloster. De kan have boet i nærheden og fået tilladelse til at flytte hen til kirken og få deres virke der, men det lyder ikke sandsynligt, for da skulle de også have fået tilladelse til nedlæggelse af deres kirke, og sådan en tilladelse ses ikke. Og hvem var så disse munke? Hvem var de og hvor kom de fra?

Ordenens grundlægger er *Nobert af Xanten*, og det første kloster blev indviet den 4. maj 1120 og lå i en dal i nærheden af Rheims. Nobert havde her haft et syn, der viste ham stedet *forud* og kaldte det derfor *Premonstre* (premonstrare = vise forud). Han havde forud for grundlæggelsen af sit kloster virket for at reformere de gamle munkeklostre og måske især Augustinerordenen, som han mente ligesom de andre var i forfald, hvilket han selv som augustiner munk havde været vidne til. Derfor besluttede han, at hans orden skulle være en orden af præster med prædiken og sjælesorg som hovedpunkter i sit program. Den måtte derfor være velegnet til at omfatte det samlag af præster, der var ansat ved en domkirke som Børglum. Det er uden tvivl på ærkebiskop Eskilds initiativ, ordenen kom til Danmark, og det er netop også i Skåne, hvor Eskild er ærkebiskop, at det første kloster grundlægges. Men hvornår og hvor det første kloster i nordjylland er oprettet, ved vi som nævnt ikke. Klosteret der lå i Vestervig var et Augustinerkloster. Og da vi ved, at præmonstratenserne netop var en reformorden indenfor Augustinerordenen, er det nærliggende at antage, at det første kloster i hvert fald ikke har ligget i Vestervig, men muligvis ikke så langt derfra, inden det blev flyttet til Børglum i 1215. At udgøre konventet ved sådan en domkirke var jo helt i ordenens ånd.

Domkirken på bjerget

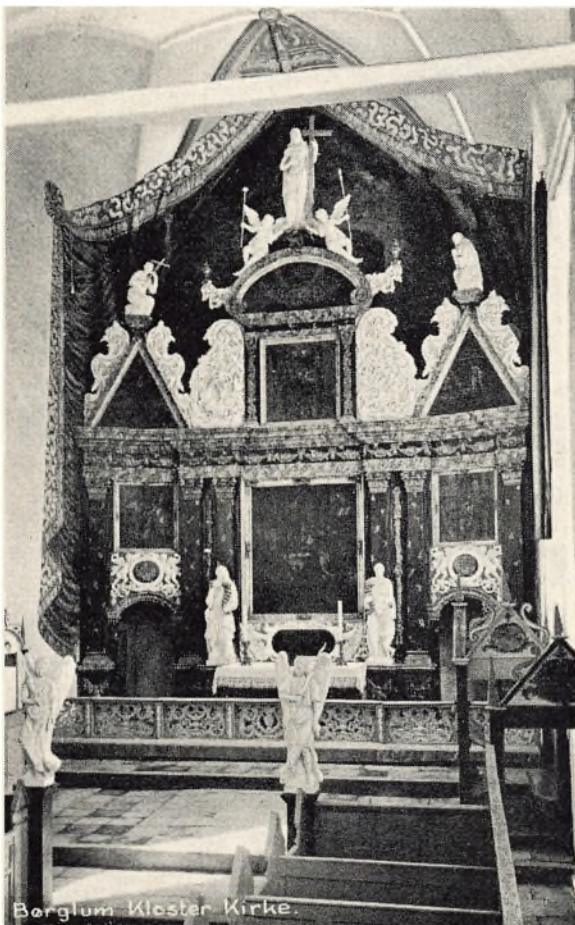
Når denne katedral er så fængslende, som den var i sin ældst kendte skikkelse, og navnlig som

den var planlagt, er det nok fordi den stod fuldt på højde med mange af de andre domkirker, der repræsenterede højdepunktet i datidens romanske bygningskultur. At den aldrig blev færdig efter planen og i dag egentlig kun står som en torso forhindrer den ikke i dog at have sin majestætiske storhed i behold. Og at den aldrig blev fuldført i sin helhed, dette gælder især skibets længde, er et stort tab for vor nationale bygningskunst. Kirken var planlagt som en treskibet basilikalt opbygget korskirke over det foran omtalte kvadratsystem. Det der gør Børglum Domkirke til en ener og adskiller den fra andre domkirker er det nu nedrevne østparti. Både mod nord og syd i det forsvundne tværskibs østvægge har der været indgang til små kapeller, to i hver side og alle fire forsynet med en lille alterniche og for enden af korset var apsis. Tilbage af hele dette pompøse østparti er i dag kun korskvadraten, der hvor hovedskibet og det forsvundne tværskib krydsede hinanden. Midterskib og sideskibe nåede som nævnt aldrig den størrelse, der var tiltænkt. Umiddelbart er man ikke i stand til i dag at se, hvordan den plan har set ud, der har dannet grundlag for byggeriet. Kun ved spadens hjælp har det været muligt at afsløre hvilket pompøst værk bygmesteren har haft i tanker. Børglum Domkirkes plan er som allerede nævnt komponeret over det romanske kvadratsystem og med mål, der svarer ganske nøje til domkirken i Viborg. Hvis man kigger lidt nærmere på de tidligere omtalte fundamenter og sokkelrester, der er fundet i nærheden af kirken, kan man godt spørge sig selv: »Har det ligesom i Viborg været meningen at opføre hele kirken i granit«. Det er desværre et spørgsmål, der er umuligt at afgøre nu. Dels har kirken på et eller andet tidspunkt sandsynligvis været brændt og dels så stærkt ombygget, at den i dag overvejende fremtræder som en teglstenskirke.

Men lad os for en stund skrue tiden ca. 500 år tilbage og gå ind i kirken og stille os i korsskæringen, der er afgrænset af fire kraftige piller. At man har gjort disse piller så kraftige kunne tyde på, at bygherren måske havde ønsket at forsyne kirken med et spir over korsskæringen i lighed med, hvad man har på klosterets moderkirke i Steinfeld ved Rhinen. Kirken er på dette tidspunkt ca. 1½ m højere, og vi kan se at skib og tværskib er lige høje, en ting som også går igen på andre domkirker fra samme periode. Retter vi blikket mod øst, ser vi op gennem koret hvor korherrene har deres plads, og koret afsluttes af det blødt rundende apsis. I korets nord- og syd-væg kan man se triforiestokværket med de brede fladbuede åbninger, tredelt af søjler, ligesom i domkirken i Ribe og Viborg og oven over triforieåbningen det lille vindue, som sammen med et par vinduer i apsis er med til at forsyne kirken med sit sparsomme lys. Såvel kor som den øvrige del

af kirken er dækket af træloft. Fra vor plads kan vi også se i korsarmen gennem de rundbuede åbninger og de små indgange til kapellerne mod øst. Vender vi os mod vest og ser ned gennem skibet, må vi endnu en gang beklage at dette bygningsværk ikke blev færdig efter planen. Nord- og syd-væggene i skibet er gennembrudt af arkader, der fører ind til sideskibene, og over arkaderne er der her som i koret triforieåbninger, to for hvert fag og vinduer øverst oppe.

Vi tør vel nok regne med, at på den tid da Jacob Friis var biskop, stod Børglum Domkirke i sin storheds glans. Men hvorfor blev kirken aldrig fuldført i hele sin længde? var det fordi det har været meningen at afslutte med to tårne mod vest, som man kender det fra mange kirker i Tyskland fra denne periode og fra kirkerne Viborg og Lund. Men hvorom alting er, så er der med Domkirken i Børglum skabt en kirke, der hvad størrelse og pragt angår kan stå mål med de ypperste i landet. Børglum Domkirke blev iøvrigt Vesteuropas sidste fyndige ord i dansk kirkebygning, idet den nordtyske teglstensarkitektur herefter kom til at præge vort kirkebyggeri.

Børglum Kloster Kirke.
Kirkens fornemme og smukke højalter.

Jens Glob den hårde

Det er ikke muligt at skrive om Børglum Domkirke uden at nævne et par af de markante skikkelser, hvis navne uløseligt er knyttet til Børglum. Den ene er biskop Oluf Glob, der var biskop over Børglum stift fra 1252 til 1260. Det er ham H. C. Andersen fortæller om i sin historie som er nævnt i indledningen. Denne biskop har uden tvivl været en hård hals, der nok har skullet forstå at føre sine egne interesser igennem. Når det gjaldt penge og gods, har han ikke haft nogen skrubler end ikke over for sin egen slægt. En af bispens slægtninge Jens Glob var ejer af det meste gods i Thy og da han døde pressede bispen på for at få enken til at overlade ham sit gods. Da dette ikke kunne lade sig gøre hverken med det gode eller med trusler stævnedes han enken for paven og fik hende lyst i band. Derefter indstævnedes Jens Glob's søn bispen efter pavens råd for den hjemlige domstol, men bispen mødte aldrig. Til sidst tabte sønnen tålmodigheden, og da han vidste at biskop Oluf var på visitation i Hvidbjerg kirke i Thyholm den 29. august 1260 drog han dertil og dræbte biskoppen.

H. C. Andersen skriver videre i sin fortælling: »Der er Stranding paa Kysten, Bispens Folk er dernede, de skaane ikke dem, Havet skaanede; Søen skyller bort det røde Blod, som flød fra de knuste Pander. Det strandede Gods er Bispens, og der er meget Gods«. Dette er en noget makaber beretning, men sikkert ikke usædvanlig på den tid da Stygge Krumpen var biskop i Børglum (1519–1536). Dette blev efterhånden kongen, Christian II, for meget, og han ville råde bod på det med en ny lov. Dette behagede aldeles ikke Stygge Krumpen, og med bibelen i hånd gik han til kongen og foreholdt ham, at der ingen steder stod, at det var forbudt at plyndre skibbrudne. Hertil svarede kongen: »Så har du ikke læst, at der står, at du skal ikke stjele og myrde«. Helt galt var det med hans fremfærd mod nonneklostrene i hans stift. Han gjorde alt for at gøre dem kede af det. I et anklageskrift siges det, at der kun var 3 nonner tilbage i Ø-kloster, resten var dels overfaldet ved nattetid eller simpelt hen smidt ud. Fra Hundslund kloster var der en klage over, at bispen havde lagt sine svende ind i deres »Søvnhus«. Alle disse chikanerier var naturligvis for at tilegne sig det gods, der tilhørte disse klostre.

Efter reformationen blev Børglum Kloster kongeligt len indtil 1669, hvor det blev solgt til godsejer Peder Reedtz og dermed blev herregård. Og siden 1835 har slægten Rottbøll med pietetsfølelse og varm interesse værnet om og restaureret dette enestående monument i dansk bygningshistorie og dansk kulturhistorie.

Men dette er som H. C. Andersen siger »En helt anden historie«.

Tage Alstrøm.

Ind under jul og nytår

Af: »Manden i gården«

Skiftedagsproblemer er der ikke mange af i landbruget i 1975 – men alligevel er det skiftedag. Et antal unge mennesker og et fåtal af gifte medhjælpere rykker teltpælene op for at slå sig ned et andet sted.

Måske er det et avancement som sker eller måske en flytning som led i uddannelsen. Der har altid været en forventning til stede og et særligt præg over dagen. Hvordan var mon de nye husbondfolk og hvem var den unge pige eller karl man skulle leve sammen med? Og det samme spørges der endnu efter, blot er det få landbrug som har hjælpere. Vel ca. hver 10. landbohjem fornemmer nu skiftedagsstemningen. Det er de alsidigt drevne og lidt større brug som er modtagere. Og der er nu mere end før byernes unge som uddanner sig i landbruget, ofte efter en skoletid som gør dem velegnede til at være fremtidens landmænd. Det er også landdistrikternes unge, der melder sig, men i et lille tal – men fælles for dem alle gælder, at de er meget målbevidste og fremadstræbende og det lover godt for dansk landbrug i de kommende årtier.

Men der stilles store krav til de landmænd der modtager de unge, både instruktivt og menneskeligt skal der meddeles viden ud fra en særlig omtanke og medleven.

De unge skal lære at arbejde rationelt og de skal have udbytte igennem samtale og åbenhed ud fra bedriftens særlige forhold. De skal indføres i alle henseender for at kunne forstå det moderne landbrugs megen krævende betingelser, og for sidenhen at kunne få mest muligt ud af kursus – og skoleophold. De skal lære at kunne mest muligt selv, i en tid hvor regningerne kan vælte et budget kan enhver reparation ikke overlades til værkstedet og fabrikken.

Vi er nu gået ind i en tid, hvor de omskiftelige vilkår stiller krav, som aldrig før, og ikke mindst de økonomiske omstændigheder betinger at landmanden kan tænke og vurdere i nye retninger bestående.

Det er blevet krævende at være landmand og derfor er placeringen ved skiftedag noget helt andet end blot dette, at komme et andet sted hen.

I den forbindelse kan vi også lade vor tankegang strejfe det forhold, at der nu skiftes til fæstemål og uddannelse i andre lande og i det lange sigt vil det også ses i landbrugsbedriften. En effektiv drift vil være målsætningen i forstærket grad hos de kommende landmænd, og det er vel troligt,

at nye samarbejdsaftaler imellem ejere og brugere snart trænger igennem, så de økonomiske kolosalt tyngende investeringer meget snart fordeles på flere – som så finder en arbejdsgang, hvor de enkelte specialiserer sig og træder hjælpende til hos nabo og genbo, alt i følge en analysering af hvorledes den bedste rytme er.

I grunden er det ejendommeligt at f. eks. 10 nærtboende landmænd ikke forlængst har fundet ud af at investere i fællesskab og at ansætte 2–3 faste folk – jeg tror den udvikling står lige for døren.

Måtte det blive en god skiftedag for de unge og for de, der modtager dem.

Ja så forlader vi efteråret, og det skulle helst i landbohjemmene betyde en tiltrængt rokering på interesseområdet. Det er nu læsetid – det er tid til dyrkning af områder, som må ligge brak i den travle vår og sommer. Efteråret og vinteren bør mere og mere blive en læse- og lyttetid, som brugt rigtigt, giver horisontudvidelse og lyst til aktivitet. Og landmanden kan ikke tillade sig at lade fem og syv være lige. Han skal kunne snakke med, skal kunne præge, skal kunne hævde sig, skal kunne øve indflydelse i faglige, kommunale og erhvervsmæssige sager, ofte med perspektiver ind i landspolitikken, og han skal helst have en kulturel baggrund for sit hele virke. Han skal huske at især hans bedsteforældre stod for livskvaliteter og personlige berøringsflader, som han meget gerne må optage igen. Hans forældre var mere materialister end godt var, under indtryk af kriser og krige og perioder med et socialt overmod. Det må dog siges at ikke alle blev præget deraf.

Fremtidens landmand må gerne hente meget nyt i bøgerne og gerne blive ejer af reoler som rummer også de bedste ting fra litteraturen. Han bør vrage pornoen og alle tidens frækheder og satse på lødige ting, som øger agtelsen overfor andre, og overfor sig selv, og som rækker frem til hverdagens mange gøremål og ud over disse og frem til meningsfyldte interesseflader.

Måtte landmanden i dag kunne læse og lytte med udbytte og lære de unge blandt meget andet dagligdags, at finde værdier derved. Den kommende vinter bør blive en givende tid ved gode hjælpemidlers brug – bl. a. bogen og foredraget hører hertil.

Dette efterår blev en god tid i fortsættelse af de

foregående 10 måneder af 1975, ja i grunden har vi vel ikke oplevet et bedre vejræssigt år, så længe vi kan huske. Hveden og rugen kom i jorden senest nogle dage ind i oktober, selv om mange nok ikke foretog såning, fordi jorden var tør og vanskelig at pløje. Nu har det hjulpet som følge af mere nedbør og efterårsarbejdet forløber på sædvanlig måde. Og roerne er bjerget uden mange besværigheder, men prøveoptagningernes skøn bliver bekræftet, og næppe mere end 2/3 udbytte kan fås. Det er sommertørken og varmen som medfører dette.

Og så er det beregningernes tid som er inde. Hvordan skal sædskiftet være i det næste høstår, skal vi foretage udlæg af frøarealer til foråret, skal vi have olievækster o. s. v.? Der vil gå mange timer i den forestående tid hermed, for tiden rinder hurtigt og måske skal såmaskinen igang først i marts. Og hvordan skal vi disponere i husdyrbruget? Mælk eller kød, køer eller grise? Fjerkræ vil vi ikke nævne, det er kun de få, der kan være med her. Og under alle spekulationerne bliver EF-politikken fulgt med stor interesse. Glider tilskuddene væk, eller bliver en eller anden produktion favoriseret økonomisk? Forhandlinger og beslutninger i Bruxelles er livsvigtige for dansk erhvervsliv – det er givet. Og dermed for mange flere, ja, for alle som skal leve af dansk produktion.

Og så er tiden nu inde, da familielivet skal dyrkes – hvis det skal trives. Også i landbohjemmene er det blevet moderne at se overkritisk på hinanden og ikke så få er skiltes. Der går meget i stykker derved, og det er en skidt udvikling, når en tidstendens markerer sig så stærkt, der hvor et fællesskab er en bydende nødvendighed. Derfor er trivsel vigtig og den må bygge på forståelse og nær medleven. Det nås bl. a. gennem samtale og fælles fordybelse og det kan ske ved de indtryk som andre afgiver også ved f. eks. fjernsynets hjælp. Et godt valg mellem radioens og fjernsynets programmer kan afstedkomme en god drøftelse i familien. Og så er kontakt til naboer og venner og især til familiemedlemmer udenfor hjemmet en vigtig bestanddel af de rørelser som kommer trivselen ved. Næsten er den bedste vejleder, hvis han mødes med tillid og agtelse. Kontakt er et misbrugt ord, som viser hen til intime forbindelser af moderne tilsnit, men i sin egentlige betydning er det menneskets bedste middel til at finde den gode udvej.

Og i landbohjemmet bør kontakten være bred til mange sider. Den, der lukker sig inde, kommer til at mangle impulser og bliver en fattig sjæl.

Tag de gode intentioner i brug i familielivet i vinter, det vil afspejle sig udover våren og sommeren.

Godt mod – frem mod jul og nytår.

De nye bøger

*Chr. R. Christensen:
Erindringer fra Krigsårene 1939–45.
(Fortalt for børnene).*

Den kendte konservative politiker Chr. R. Christensen – der iøvrigt beklæder formandsposten i Slægtsgaardsforeningen – har skrevet sine erindringer om de bevægede krigsår »for børnene«, hvilket skal forstås for næste generation, for hvem disse erindringer er forhistorie. Bogen, der er ualmindelig velskrevet, er skrevet i perioden maj 1945 til sommeren 1949, altså medens stoffet endnu var frisk i erindring.

Selv om det er et stof, der er behandlet i stribevis af bøger og artikler, rummer bogen dog meget nyt, som ikke tidligere har været fortalt, men som nu kommer frem, genoplevet af een, der var med »bag kulisserne«.

To væsentlige afsnit skal her fremhæves: Hitlers angreb på Kong Chr. X (den berømte telegramkrise) og dannelsen af Scavenius regeringen som resultatet. Endvidere forfatterens oplevelser som interneret hos Tyskerne i 1943. Her får man et billede af den tyske hær, der allerede på det tidspunkt var ved at gå i opløsning.

»Slægtsgaarden« har iøvrigt sikret sig retten til at gengive disse afsnit i kommende nr. – Ydermere ser vi os i stand til at tilbyde bogen til favørpris til vore medlemmer.

(Udg.: Bogforlaget Dan-press –
Kalundborg –
80 s. – kr. 36,00 – illustreret).

☆

Dansk Landbrugs Realkreditfond har udsendt Landbrugshåndbog 1976. Bogen er inddelt i 5 afsnit nemlig om finansiering, jordlovgivning, planlægningslovgivning, skatter og afgifter og afskrivningsregler.

Bogen bringer på denne måde en let tilgængelig og alligevel fyldig oversigt over alle finansielle og samfundsmæssige problemer landmanden møder i sit daglige virke, og den er herigennem så værdifuld, at den ikke bør savnes på nogen landmands boghylde. Slægtsgaarden har ind imellem bragt orientering om nogle af disse ting, men her har vi det hele samlet på en særdeles overskuelig måde.

Bogen udsendes gratis til en lang række land-

mænd. De, som ikke har fået den, kan sikkert få den ved henvendelse til Dansk Landbrugs Realkreditfond, Nyropsgade 21, 1503 København V.

Guld fra Nordvestsjælland. 248 s., indb. Over 200 ill. (I kommission: Historisk Samfund for Holbæk Amt, 4300 Holbæk) kr. 285,- efter fradrag af 5 pct. moms. Fås også i bog-lader.

Det må være en god og nærliggende ide, at en sparekasse fortæller om guld gennem tiderne. Det gør Holbæk Amts Sparekasse ved sit 150 års jubilæum her på slutningen af året 1975, idet man udgiver »Guld fra Nordvestsjælland«. Et digert værk, der på 248 sider i stort format bringer en lang række afhandlinger, som nok har det gamle Holbæk Amt som udgangspunkt, men iøvrigt har medtaget lokaliteter over hele landet. Historikere som Thorkild Ramskou (guld gennem tiderne), Ulla Lund Hansen (guldhåndværk i Nordens oldtid), Kirsten Bendixen (guldmønter), Fritze Lindahl (guld i middelalder og renæssance) og Iørn Piø (højfolkets guld). Stud. mag. Mogens Schou Jørgensen, der har forestået redaktionen, skriver selv om oldtidsguldet.

Ikke et ord om sparekasse, men en overdådighed af tegninger, fotografier og store farveplancher, der vil placere bogen på en fremtrædende plads i den lokalhistoriske og arkæologiske litteratur.

Et fiskeri-jubilæum

Richard G. Nielsen: *Fra Fjord og Fiskeri.* 108 s. 135 ill. Kommer ikke i boghandelen, men kan rekvireres fra »Pennalhuset«, 4720 Præstø (03) 79 15 15 for kr. 55,- plus forsendelse.

Endnu engang kan vi glæde os over et sobert og velskrevet værk fra lokalhistorikeren Richard G. Niensens hånd. Bogen er skrevet i anledning af 100-årsdagen for starten af den første danske fiskeriforening, som oprettedes i Præstø 26. sept. 1875. Men Richard Nielsen lader sig ikke nøje med de lokale faktorer – emnet griber historikeren og læseren får en indføring i dansk fiskeri-erhverv fra en beskeden start – men under umenneskelige kår i den tidligere middelalder – til vore dages betydelige industri. – Bogen er også tænkt som orienteringsbog for skolerne og en bedre indføring kan ikke tænkes. Hvor teksten måske kan være lidt svært tilgængelig for de yngre, kan de så meget desto mere fordybe sig i det righoldige billedmateriale, som er valgt med stor omhu. Bogen fortjener en plads i mange hjem, også uden for erhvervets egne udøvere. Den er et stykke værdifuldt kulturhistorie.

Nu skal forsamlingshusenes historie skrives

Fil. cand. fru Margaretha Balle-Pedersen har for Nationalmuseets etnologiske afdeling påtaget sig den store opgave at skrive vore forsamlingshuses historie. Til den ende beder Nationalmuseet om hjælp fra befolkningen og her har »Slægtsgaarden« stillet sig til rådighed som formidler. Har De morsomme billeder, og kender Deres eget hus' historie, så lad os høre derom. Er De positivt indstillet, sender Nationalmuseet vejledning og materiale. I kommende nr. vender vi tilbage til emnet.

Red.

Velkommen til nye medlemmer

Gårdejer Hans Erik Clausen,
»Nørregaard«,
Blans,
6400 Sønderborg.

Gårdejer Svend Hansen,
Fønsvej 10,
Føns,
5580 Nr. Åby

Gårdejer Jens Foldborg Bjerg,
Hygum,
7620 Lemvig.

Proprietær Frede Rud Hansen,
»Ottelundsgaard«,
Ottelundsvej 1,
4970 Rødby.

Gårdejer Ebbe Haugård Jensen,
Hulvejen 8,
Skader,
8900 Randers.

Gårdejer, fru Inger Lønborg,
»Gammelgaard«,
Melbyvej 1,
5610 Assens.

Gårdejer Mogens Pedersen,
»Sønderdal«,
Ravnshøjvej 44,
Kornerup,
4000 Roskilde.

Fra arbejdsmarken

Foreningerne for Åbenrå og Sønderborg amter holdt generalforsamlinger og møde på Gråsten landbrugsskole 14. november med deltagelse af over hundrede medlemmer. I begge foreninger konstateredes et stabilt, men dog stigende medlemstal.

Formanden for Sønderborgkredsen gårdejer *Chr. Petersen*, Mølmark, ledede denne foreningsgeneralforsamling. Til bestyrelsen genvalgte gårdejer *Chr. Grau Eriksen*, Mensted, gårdejer *Chr. Jørgensen*, Haunbjerg, gårdejer *Hans Philipson*, Holm, og gårdejer *Peter Jørgensen*, Lysabild skov.

Åbenråkredsens generalforsamling lededes af formanden gårdejer *Torp Friis Møller*, Årslev. Til bestyrelsesmedlemmer genvalgte gårdejer *Hans Staugaard*, Tombølsøndermark, og gårdejer *Johannes Callesen*, Lerskov, Rødebro.

Ved mødet talte *Chr. R. Christensen*, der fremhævede det urimelige i, at vi stadig har en arvelov, der forlanger, at en efterlevende ægtefælle skal give arveafgift, hvis ægteskabet er barnløst. Det kan ikke være rimeligt, at en enke ligefrem skal drives fra sit hjem og sin bedrift af en sådan lov. Der er lovet os ændringer i dette forhold i løbet af vinteren, og vi har således lov at håbe. Men man bør sikre sig mod urimelige forhold ved at gå bort fra at manden eller konen har skøde på hjemmet og over til, at de har fællesskøde.

Det virker også urimeligt, at der kan gives skatenedsættelse for renteindtægter, men ikke for aftægtsydelse. Det er diskriminerende.

Forstander *Felt Jensen* talte om generationsskiftet i landbruget og forudså en fortsat nedgang i antallet af landbrugsejendomme, så vi ved århundredskiftet er nede på omkring 30.000. Han mente dog ikke, det betød nogen fare for selvejet. Det vil ikke være sværere at finansiere 30.000 ejendomme à 90 ha end 90.000 à 30 ha. Men det vil kræve mod hos de unge mennesker. Og det har de.

Landbrugslærer *Poul Trier Hansen* gav derefter en munter underholdning.

☆

Slægtsgaardsforeningen for Sjælland-Syd holdt den 28. november et efterårs- og før-julemøde, med et usædvanligt indhold. *Konsulent P. Grønhold*, Næstved, gennemgik først Landbrugsudviklingen i de sidste 50 år og fremdrog mange interessante detaljer, som viste den store omskiftelighed i erhvervet og den betydelige dygtighed, som har holdt produktionen oppe og medført forøgelse af værdierne.

Dernæst tog forstander *J. Bruus Jensen* tilhø-

rene med på en opsigtsvækkende færd til Ægyptens pyramider og det var en historisk fremstilling som vakte den største interesse. Foredraget viste at den tids menneskers visdom og kunnen udgjorde et højdepunkt i historien.

Der var 60 deltagere i mødet og formanden *Jens P. Petersen*, Farendløse kunne allerede invitere til det næste møde den 16. januar i Rønnede hvor landsformand *Chr. R. Christensen* beretter om aktuelle ting vedrørende landbruget og foreningen, og hvor amtsborgmester, højskolelærer *H. K. Brinth* behandler et historisk emne.

☆

Landsbestyrelsen har holdt sit halvårige møde 23. oktober i København. Mødet indledtes med, at landsformanden gav nogle orienterende oplysninger og sluttede med en politisk redegørelse, som læserne vil finde på side 2.

Foreningens medlemstal er pr. dato 2.112 med en tilgang på 30 nye medlemmer.

Alle valg var genvalg.

Efter nogen diskussion blev kontingentet for det nye år fastsat til henholdsvis kr. 35,00 – kr. 45,00 – og kr. 55,00, hvilket må siges at være en yderst beskeden stigning. Det kan således bemærkes at bladet i dag koster 4 kr. pr. nr.

Beretningerne fra arkivet og bladet gav begge udtryk for, at der havde været arbejdet godt. Arkivet havde medtaget en del gaver, for hvilke der takkes andet steds i bladet. M. h. t. bladet var dette i god gænge, og landsstyrelsen var enig i, at opfordre redaktøren til at holde den linie, der nu var lagt.

Mødet sluttede med omtale af det kommende landsmøde, der som bekendt skal afholdes i Løkken 29.–30. maj. Nærmere om landsmødet vil fremkomme i næste nr.

En fond træder i virksomhed

Som tidligere omtalt overdrog fru Anna Jensen, Kosterlev, for femten år siden sine to gårde til en fond for unge landmænds etablering. Efter at Anna Jensen nu er afgået ved døden, og gårdene dermed er frigjort for Anna Jensens boligret, kan fonden træde i virksomhed efter nytår. Begge gårde er afhændede, og fonden råder over rundt regnet en halv million kroner. Størstedelen af disse penge er tilgængelige med det samme, og det er hensigten at udlåne dem mod pant i landbrugsejendomme for 110 pct. af ejendomsskylden med en årlig ydelse af 12 pct., hvoraf 9 pct. rente.

Det noteres, at udlån også gælder finansiering ved generationsskifte. Bekendtgørelse fremkommer i næste nummer af »Slægtsgaarden«.

Fonden ledes af en bestyrelse på tre medlemmer, hvoraf landbrugsministeriet efter indstilling fra slægtsgårdsforeningen har udpeget Ch. R. Christensen (formand) og advokat Martin Olsen, Bogense, medens slægtsgårdsforeningen har valgt Bent Bjergskov.

Fonden er et udtryk for en stor gammel dames ønske om at hjælpe den unge slægt, og selv om pengene kun fylder lidt i forhold til generations-

skiftets mange problemer, er den i hvert fald udtryk for god vilje.

På den måde, fonden skal virke, vil den kunne bevare sin bærekraft og komme flere unge tilgode. Det skal så afgøres, om man straks skal udlåne hele det disponible beløb og derefter ca. 50.000 kr. om året, eller f. eks. 100.000 kr. straks og et tilsvarende beløb i hvert af de følgende år.

Og det glæder Dansk Slægtsgaardsforening at have fået så stærk indflydelse på denne fonds administration, så den kan administreres i stiftens ånd.

MENNESKER - JEG MØDTE

I august-nummeret af *Slægtsgaarden* efterlyser redaktionen noget stof om interessante mennesker, og jeg har lyst til at fortælle lidt om en inkarneret optimist, som jeg har kendt.

Der er jo to slags mennesker til, optimisterne og pessimisterne. De første er dem, der ser en opgave i enhver vanskelighed, mens de sidste ser en vanskelighed i enhver opgave.

Min optimist døde for et par år siden, nogle måneder efter at han var fyldt 100 år. Han var sydsjællænder, og han drev sin gård til det sidste, ganske vist med en solid mand som medhjælp, for i de sidste år kneb det noget med helbredet.

Da jeg første gang besøgte ham, var han allerede langt over den alder, hvor folk plejer at »lægge op«. Men han var enkemand og barnløs og kunne ikke tænke sig at undvære det daglige arbejde.

Han og medhjælperen havde delt arbejdet med besætningen imellem sig, og alt markarbejde blev bestridt af den lokale maskinstation.

Da jeg spurgte ham, hvorfor han ikke solgte gården og byggede sig et hus, hvor han kunne nyde resten af sin tid i fred og ro, svarede han med et nyt spørgsmål: »Hvad skulle jeg så stå op efter om morgenen?«

Han kunne ikke tænke sig at henleve den ene dag efter den anden i lediggang, og han hævdede, at intet menneske havde det bedre end han.

Jeg spurgte ham ud om hans bedrift, og selv om den ikke var så moderne, så havde han ikke den store gæld, som nu navnlig plager de unge, og det hele gik da rundt. Han havde vist overtaget gården i slutningen af forrige århundrede.

Han og medhjælperen fik hvad de skulle bruge, og det vigtigste var, at de var godt tilfreds.

Jeg indvendte, at den udstrakte brug af maskinstationen alligevel måtte være temmelig dyr, men dertil svarede han, at så havde han til gengæld ikke brugt fem flade øre til de dyre maskiner, som alle hans naboer havde købt sig fattige på.

Vi var ude i marken at grave nogle jordprøver op, og da jeg bemærkede, at boniteten ikke var god, fik jeg straks det svar, at den var da bedre end naboens.

Jeg blev i det hele taget afvæbnet, hver gang jeg ytrede den mindste tvivl om, at hans verden var den bedste af alle tænkelige. Til sidst spurgte jeg i desperation, om han da slet ikke havde kendt til modgang.

Efter nogen tids overvejelse svarede han: »Jo, der var jo dengang, da de ikke ville forny mit kørekort. Men der var ikke noget at sige til det, for jeg kunne altså ikke se de bogstaver på deres tavle. Men så købte jeg et fjernsyn, og så var den sorg slukket«.

Sådan var han, han var ikke til at slå ud. Jeg har ikke just anbefalet hans driftsmåde til andre landmænd, i hvert fald ikke til de yngre; men han står for mig som en bekræftelse af hvad der står i en sang: Lykken er nøjsomheds rige broder.

Et visdomsord siger, at det gælder ikke alene om, hvordan man har det, det er nok så vigtigt hvordan man ta'r det. Også dette har jeg fået bekræftet ved at høre på min sydsjællandske optimist, og jeg tænker med glæde tilbage på, hvad jeg har lært af ham.

P. Grøntved.

Et uopdyrket felt

Fra et af vore trofaste medlemmer har vi modtaget nedenstående, som vi med glæde bringer – måske kan det inspirere andre til at gå i arkiverne og få flere gamle navne draget frem af glemslen.

Ved de mange lokalhistoriske arkiver, som oprettes i storkommunerne, gøres der meget for at finde de mange gamle gårdnavne og få dem i brug igen og få dem registreret, for at de ikke helt skal glemmes. Der findes også et utal af marknavne, men de er ved at glemmes; de burde bruges ved udstykninger, eventuelt til de mange nye gadenavne, som i vor tid bruges meget.

Ved en tilfældighed fandt man ved ransagningen af en kiste på et præstegårdsloft i Nordjylland følgende navne på al gårdens jord:

Louson Falds Agre. – Ting Høi, a. – Lange Præste Toft, a. – Skiiden Vods, a. – Skjols Bjerger, a. – Ting Høi, a. – Store Løg Høi, a. – Store Mælborg, a. – Mellem Bjerg, a. – Moes Bjerg, a. – Eng Høie, a. – Ovver Eng Høi, a. – Dår Høi, a. – Neden Eng Høi, a. – Kløft, a. – Grøndals, a. – Kløv, a. – Helms, a. – Lang Stens Bjerre, a. – Trej Høy, a. – Fol Bakke, a. – Krag's Fald, a. – Inge Leeds, a. – Lang Gås Bjerg, a. – Pand Bæds, a. – Danmarks, a. – Vestergaards, a. – Naggers, a. –

Forretningerne ekstraheret Landmaalings
Archivet.

9. May 1778. Testerer. Bugge. –

Nabogården til ovennævnte har også et stykke af Lousonåsen, hvoraf en ager er Blusager og tilhørte kirken; det er jo afløst med penge.

Denne gårds jord er der også en del navne på: gade agre, – sdr. og vestre toft, – tenne agre, – og knoldskifterne. –

Yderst i sognet ligger en meget stor granitsten; den gør skel mellem 3 sogne, 3 gårde. Den kaldes Ann Knags sten. Denne A. K. var en skarns kvind, som bedrev meget ondt i levende live; hun fik først fred, da hun blev manet ned under den 4 × 4 m store sten.

Nær denne ligger en meget naturskøn dal kaldet Ivars dal. Overfor denne ligger Stigs høje, dernæst Byhøje. Udsigt derfra har man ned over en mark tilhørende en gammel slægtsgård, som i mange led er kaldt Stines jord. En vej fører derfra til amtsvejen, over Sidsels bro, som indtil for få år siden var en af de smukke stenkister, som datidens brobyggere var mestre til at lave, og som pyntede over et vandløb.

I sognet er også en mark, kaldet Kjeldtoft efter de mange væld, som er i denne mark; en anden kaldes Bredkjær. Endnu en kaldes Hvom. – For-

uden førnævnte høje er også: Løvehøj. – Tinghøj. – Torshøj. – Jeghøj og Trehøje. –

Det er vist på høje tid at få disse navne optegnet.

En tak fra arkivet

Slægtsgårdsarkivet har i årets løb modtaget en række gaver til arkivet, såvel fra foreningens medlemmer som ikke-medlemmer. I den forbindelse vil jeg gerne bringe en særlig tak til fru kontorchef Hass, København, der har overdraget Slægtsgårdsarkivet hele den store samling af slægtshistoriske optegnelser, 34 bind, som er udarbejdet af hendes afdøde mand.

Vi, som har kendt kontorchef Hass, glæder os ikke mindst over denne samling, fordi vi véd, at der her foreligger et arbejde, der helt igennem bygger på grundigt gennearbejdet arkivmateriale, suppleret med originale dokumenter, portrætter og egnskort.

Foruden denne slægtshistoriske samling har fru Hass foræret arkivet midler til anskaffelse af S. V. Wibergs: Almindelig Dansk Præstehistorie, samt flere andre bøger af stor værdi for arkivet.

Også mange af slægtsgårdsforeningens medlemmer og arkivets venner har betænkt os med gaver i form af slægtsbøger, personalhistoriske – og egnshistoriske bøger, samt andet for arkivet værdifuldt materiale, som vi gerne her vil sige tak for.

Tak til Poul Andersen, Vallensved; fru Ellen Christensen, København; redaktør Hans Hviid, Kerteminde; Møller Jensen, København; Kurt Egeberg Nielsen, København; Hans Harberg Rasmussen, Frederiksberg; Adelhardt Riis, Sønderbjerg; Egon Roesgaard, Struer; Povl Siegumfeldt, Lyngby; Erik Strange, Øverød; Knud Sørensen, Roskilde, og Karin Ingemann, København.

Endelig vil jeg gerne bringe en tak til den anonyme giver, som i år har skænket Slægtsgårdsarkivet et beløb på 2.000 kr.

Med mange venlige hilsener.

Arkivar

Anna Louise Alstrøm.

Fynsk frieri

Lars Clausen hed han og var født i 1841 og boede i den lille by Emtekær på Vestfyn, hvor han ernærede sig som væver. Men ved siden af at være væver – og endda en meget dygtig væver – skrev han »viser og vers« som han selv udtrykte det. En del er skrevet på rigsdansk og en del på fynsk dialekt. De er ikke mere lette at få fat på, men en af slægtsgårdsforeningens gode venner, direktør

Gunner Jensen, Sønderby, har bragt os i stand til at bringe nedenstående digt.

Lars Clausen havde et muntert sind og en herlig evne til at skildre forholdene i sin hjemstavn. Det vil nok volde læserne noget besvær at læse hans fynske sprog; men de, der virkelig vil gøre det, vil ikke fortryde det. For at lette læsningen har vi dog skåret nogle vers fra og foretaget enkelte rettelser.

Las Pæsen var bune i Snerperup by,
og ham og hans kone va gamle,
der gaawr va dej besste i søugnet,
aa døjde me mønt ha de samle.
No ømte de om, at de vi gaa fraawt
aa slov dem til ro aa la Kresten faawt.
Naa ha saa blev givt aa fek gaawri,
sku Aane ha pehne – forstaawr I.

Men Aane det vaa en villevde tøjjs,
hun brøj se pokker om pæhne.
Hun vaar gaa hen aa faat lyst til i fløjjs,
som æjde kun hva ha skul tjene.
Aa de vaar kreperli, faa hun ku faaw
hver rimaas søn, som hun pejde paaw.
Det satte de gamle i klemme,
men i dav saa kom der en fremme.

Godaw Las Pæsen, naa æ de snaart nyt
aa sej dæ, godaw, hvordan gaavr et?
Je kaa sej, du er edde forknyt.
Las Pæsen ha rew sej i haavret.
De æ sku skit Mads, aa saa de vejr,
aa naa ska aa vinen bliv staavje der,
de river og rusker aa klemmer,
de bryer i alle mine lemmer.

Gæsten spørger så:

Haar dutte en ko aa kaa sælle,
helst en der staar aa ska kælle.

Det kaa vi ette saavidt je tro,
vi haar kun vur tal i det hejle,
men de maa du snakke om med vor mor,
faar hun staar jo mest for de dejle.
Men sæt dej ne aa stop piven om –
aa baade vor mor aa dowderen kom,

aa flaske aa glas kom paa boret,
aa gamle Las Pæsen tog oret:

»Ja du maa nok sej, at de hejle er klur,
aa hvem ska vi faa te aa tjene?
De meste vi avler faavr vur kretur,
aa va ska vi saa ha te pæhne?
Vur griseso vaa der uheld ve,
– hun fik kun 9 aa de 2 gik te.
De hejle vi haar aa ku sælle
ær bare et smørtraj imelle.«

Saa fules de af, Las Pæsen og Mads,
de saaw paa bedrivt aa maskiner,
aa de kjæne de te, de viste sej stras
paa hejle de snak aa der miner.
Da svin aa klaade* vaar føst vist fram,
saa u i tovten til faar aa lamm,
aa krejet – de hu de nok taawle –
blev mønstret fra hoved te haawle.

Men Mads vaar snu aa saav da sit snit,
ha rømme sæj aa tov sæj sammel:
»Du klaver dej øver, a helbre er skidt
aa a du er ved aa bli gammel.
Men sikke kretur aa som altinj staawr.
Vorherre bevaawr vos faa saanen i gaawr.
De vaar dov en skam sku de komme
blandt fremme, naa din tij æ omme.

De fal mej just inj allerbest som je sto,
hva tykkes du, om vi blev svovre?
Je haar i søn som du vej lisaa go
aa strevson aa sikker som novre.
Ha haar to bøhn aa betaale te,
de æ et uheld, men hva gjø de?
Betalni ska je nok løjse,
aa saa æ vi kvit mæ di tøjse.«

* plagene.

Men saa blev der hus – »Nej holdt lille Mads, nu skal du faa læjkøv paa hanlen, de vaar vel nok I tu lømler tepas, I glemte kun mej, der vaar maanji. Du tror maaske, jæ sku ta imo du bøj paa min dowter som paa en ko. Du tænde at narre Las Pæsen, men da blev du sel ta ve næjsen.

Læ vær je haar desværre saa tit vær stolt a mit hæl og min lygge, men Gu forby, de sku komme saa vit, a de skul min undskav besmygge. Staawr skam aa ajre li hø't hus dæj, saa ber je dæj baare aa bliv fraa mæj. Næ føren din søn saa lant heller den faddeste pjalt, som hun væller.«

En time etter kom kaali afstæ, saasart de haa snakket me Aane. Da ha kom igen vaar fyri fult mæ, saa naa kun de nemt la sej daane. Las Pæsen ha seer: »Ja mæ gaawri aa de, de dejl I om som I æ venner te. Je tænker, I ejnes mæ Kresten. Vorherre vær mæ jer forresten.

Aa Aane blev giwt mæ ham, hun vi ha, aa Kresten ga awkald paa »slottet«. Naa kan du sel tænke om hun blev gla, Las Pæsen haar aller fortraat et. Naa gir han sæj aller mer i si læn, han vugger aa ranker mæ Aanes dræe, Jo værre jo bær mæ spektakler. Jo kærlighej kaa gjør mirakler.

Af købmand Filskovs oplevelser i udlændighedsaarene

De 56 udlændighedsår bragte mange bitre stunder for danske nordslesvigere. Og det hele sluttede, som vi ved, med at seks tusind unge sønner faldt i første verdenskrig.

Heldigvis var der også muntre oplevelser imellem. Ellers var det vel ikke til at bære. Folketingets tidligere protokolsekretær, Svend Thorsen, har samlet en del anekdoter fra den tid i en bog, »Lunets sønner«. En del af dem handler om Møgeltønderkøbmanden Lorens Filskovs oplevelser og bedrifter i de tunge år. Med særlig tilladelse fra den afdøde købmands datter, fru Kirsten Friis fra Gram, bringer vi i dette og flg. nr. et lille udtog af de muntre historier.

Købmand Filskov var i besiddelse af et helt overdådigt godt humør, og da han tilmed var et fint menneske med en særdeles god forstand, voldte han tyskerne mange kvaler, navnlig da man fandt på at indkalde ham til krigstjeneste.

Købmand Filskov, der før krigen var blevet erklæret for uegnet til al militærtjeneste, og som så sent som i 1912 havde haft et svært angreb af iskias, blev i 1915 indkaldt som tysk soldat, 38 år gammel. Man havde nu brug for alt disponibelt mandskab, og navnlig var man nok ude efter de dansksindede sønderjyder. Han drog da af, men under rejsen opdagede han, at den gamle sygdom igen var brudt op, og denne gang med fornyet styrke. Det var derfor en svag, svært haltende og

Den gamle allé i Møgeltønder.

foroverbøjet mand, der ankom til militærbyen. Militæret blev imidlertid hurtigt ked af at herse med den arme mand, der stadigt slæbte det ene ben efter sig. Han blev da indlagt på et lazaret, hvor han en tid havde det forholdsvis godt. Han kunne dog stadigt ikke gå (men dog bedst om søndagen).

En dag måtte han så demonstrere sine evner for en forsamling af læger og officerer. Men så var det helt galt. To mand tog ham så under armen og trak af med ham, mens kanonér Filskov slæbte sine ben efter sig. Imidlertid kom en belgisk krigsfange, som var sat til at hjælpe på lazarettet, og som Filskov kendte, gående med en bakke med dampende varm kakao, og da han kom forbi op-

toget, var Filskov så uheldig, at han kom til at skubbe til ham, så han spildte kakaoen, der oversprøjtede de fine officersuniformer og hvide lægekitler.

Efter den affære fandt man det rimeligt at aflyse yderligere forsøg indtil videre. Man kunne jo ikke godt optræde med en stab, der nærmest lignede Zulukaffere.

Filskov blev senere forflyttet til et Røde Kors hospital, hvor der herskede god luft, når soldaternes papirer ikke gav anledning til andet. Og Filskovs papirer var ikke ankommet. Filskov fik derfor nogle dages orlov og drog til Møgeltønder. Imidlertid opdagede man, at der var noget særligt ved ham og sendte derfor et telegram om, at han skulle møde »sofort«. Filskov gav sig dog god tid, og da han ved ankomsten til Tønder opdagede, at der intet tog gik foreløbig, aflagde han besøg hos sin gode ven, redaktør Skovrøy. Udstyret med fuld krigsmæssig mundering og med pikkelhuen godt ned om ørerne stillede han ved Skovrøys dør, hvor husbestyrerinden lukkede op.

»Ein mand indquartering«, sagde han.

Husbestyrerinden jamrede. De havde ingen ledig sengeplads, og Skovrøy var syg og gammel, og han var ikke stået op.

Soldaten blev dog ved sit og trængte forbi husbestyrerinden ind til Skovrøy, men stadig med pikkelhuen dybt ned over hovedet.

Skovrøy jamrede, men soldaten trak tøjet af og kravlede i seng til ham, og Skovrøy måtte modviligt give plads. Jamen, jeg er syg, klagede Skovrøy. Det er jeg også, erklærede soldaten.

»Hvad fejler du?«

»En smule tyfus«, svarede soldaten.

Skovrøy rystede af angst, men fik sig dog samlet sammen til at betragte den indtrængende nærmere. Så gik der et lys op for ham. »Naa det er dæ di tumbet kal«, sagde han, og så fik de kaffe.

Sådan kunne Filskov ikke blot klare sig over for krigsmagten, men også lave lidt fest med sine venner.

Filskov nåede de tre år som soldat at blive indlagt på et utal af lazaretter og hospitaler under mere eller mindre behagelige forhold, men han nåede aldrig at komme til fronten. En gang skulle han dog med en transport af ikke særligt veludstyrede soldater til fronten på Balkan. Soldaterne

stillede i fuldt feltmæssig udrustning på banegården, hvor en mærkelig indretning ragede op af Filskovs tornyster. En officer opdagede dette, og Filskov, der af hensyn til sin personlige bekvemmelighed havde lagt en del af sin iskias på hylden og i stedet for fået forstoppelse, erklærede, at det var et klosetapparat, som han ikke kunne undvære. Men den tjenstivrige soldat mente nok, at han kunne klare sig, når blot han havde dette apparat med.

(fortsættes i næste nr.)

Skaf foreningen nye medlemmer

Undertegnede foreslår, at følgende får tilsendt materiale om Dansk Slægtsgaardsforening og opfordres til at indmelde sig i foreningen:

Titel

Navn

Postadresse

Titel

Navn

Postadresse

-----
den

19

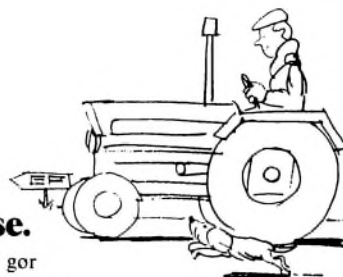

Underskrift

ANDELSBOGTRYKKERIET

i Odense

Finansiering af landbrugets EF-investeringer-uden kø-dannelse.

Det er både i kundernes interesse og i vores egen. Vi gør os hele tiden umage for at være både hurtige og præcise og samtidig smidige. Vi yder lån til landbrug, skovbrug, gartneri og plantagedrift. Har De finansieringsproblemer m. h. t. ejerskifte, jordsammenlægning, grundforbedring, ny- og tilbygning, maskinanskaffelse, alm. tillægslån eller lign., så snak med os.

KREDITFORENINGEN DANMARK

København:
Jarmers Plads 2
1590 København V
Tlf. (01) 12 53 00

Århus:
Åboulevarden 69
8100 Århus C
Tlf. (06) 12 53 00

Herning:
Viborgvej 1
7400 Herning
Tlf. (07) 12 53 00

Afd. kontor i Odense:
Jernbanegade 16
5000 Odense
Tlf. (09) 12 53 00

- hele Danmarks kreditforening

Kreditforeningen Danmark er en sammenslutning af Østifternes Kreditforening,
Ny Jydske Kjobstad-Kreditforening og Jydsk Grundejer-Kreditforening

Landbrugs lån til ethvert formål.

Har De brug for lån til tilbygning, sammenlægning, grundforbedring, køb af nye maskiner, udvidelse af besætning, ejerskifte eller andet, kan De roligt henvende Dem til Forenede Kreditforeninger. Vi yder

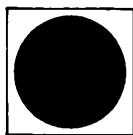
lån overalt på øerne på op til 50% af ejendommens værdi med løbetider på 10, 20 og 30 år. Lad en af vore landbrugs-kyndige folk kigge på Deres ejendom, så får De den rigtige belåning - hurtigt, smidigt og effektivt.

FORENEDE KREDITFORENINGER

Otto Mønstedts Plads 11 · 1563 København V · Tlf. (01) 15 34 34

**SPAREKASSEN
SYDJYLLAND**

SYLVEST JENSEN LUFTFOTO

v./R. Aviram.

VI FLYVER OVERALT OG FOTOGRAFERER ALT I LANDET
MED GARANTI FOR KVALITETEN.

Vi har sikkert også Deres gård, ejendom eller fabrik i vort 40 år gamle arkiv, der indeholder mere end 5 mill. negativer.

adr. Lærkevej 21, 3650 Ølstykke. Telf. (03) 17 62 50.

**Tilfredse kunder
er det bedste
vi ved...**

SPAREKASSEN FYN
AFDELING AF SPAREKASSEN DANMARK

**De kan regne
med os**

ANDELSBANKEN